

Рецензия
за
дисертационния труд
на
Росен Методиев Николов

докторант в Института за изследване на изкуствата, БАН

на тема:
“Развитие на балетното изкуство в Бургас”

за присъждане на образователната и научна степен доктор
по научна специалност „Музикознание и музикално изкуство”
в професионално направление 8.3. „Музикално и танцово изкуство”

научен ръководител: проф. д.изк. Анелия Янева

Актуалност на темата

Да познаваме своите корени и националната си идентичност, да имаме историческа памет за тях, както и за личностите дръзнали смело да навлязат в имагинерните художествени територии и да трасират пътя ни, е наш човешки, творчески и морален дълг.

Вдъхновен от винаги актуалната и архетипна кауза - да се съхрани, предаде и обогати историческата творческа памет, да се стъпи върху фундамента на здравите и градивни традиции, Росен Николов чрез разработения от него дисертационен труд, за първи път в научната ни мисъл и познание, си е поставил отговорната и обемна задача да обхване интегралния път на танцовото изкуство в Бургас от началните му любителски, модни прояви в края на 19 век, до настоящия момент, когато балетната трупа в Държавна опера-Бургас има вече почти половин вековно успешно самостоятелно творческо битие и постановки, включително световни премиери, завоювали си място сред емблематичните спектакли в Българската балетна летопис.

Отличната теоретична подготовка, богатия ползотворен практически опит на дисертанта, личните му пристрастия и отношение, му дават възможност нещо, сигурно и детайлно да навлезе в проблематиката и специфичния характер на изследването, да възкреси и открие нови исторически факти и обстоятелства, да ги пречупи през съвременния поглед и ситуация, да направи съпоставки, анализи и категорични изводи, свързани с миналото и настоящето на танца в Бургас.

Особено ценни са дългогодишните му автентични наблюдения на случващото се с балетното изкуство в Бургас по отношение на репертоар, значими спектакли, актьорски превъплъщения, както и издирените, събрани и селектирани лично от него /неизследвани до момента/ статии и рецензии, поместени в регионалните бургаски вестници и списания, обширно отразяващи танцовите събития в града.

Справка за докторанта

Росен Николов е роден в Бургас, където за първи път се докосва до балетното изкуство в школата към Дома на културата на транспортните работници /любопитен детайл е, че впоследствие става нейн ръководител/.

През 1999 г. придобива бакалавърска степен по „Хореографска педагогика“, а през 2015 г. и магистърска по „Хореографска режисура“ в Югозападен университет „Неофит Рилски“-Благоевград.

Специализира в „А. Ваганова“- Петербург и във Виена модерен балет.

От 2016 г. е докторант в Институт за изследване на изкуствата при БАН към ИГ „Музикален театър“.

От 2001 г. до момента е преподавател по дисциплините Класически танц, Исторически танци, Характерни танци, Съвременни танцови техники, Композиция и импровизация, Теория и методика на специалността, История на танца, Актьорско майсторство и Пантомима в НУМСИ „Проф. Панчо Владигеров“- Бургас.

По негова инициатива през 2002 година се открива първия балетен клас в НУМСИ „Проф. Панчо Владигеров“, а през 2004 и първия клас по актьорско майсторство.

През 1974 г. създава първия състав за модерен балет в Бургас „Tanz studio R“- един от първите появили се и в България, който ръководи до 2000 г.

Дисертантът реализира редица забавни програми в Българска национална телевизия като хореограф и ръководител на своя балет, турнета из страната с почти всички популярни български поп изпълнители, поставя балетни спектакли и танци към драматични спектакли у нас и в чужбина сред които: мюзикъла „Бързай, бързай“ /режисьор Йордан Гаджев/, “Семейният танц“ /режисьор Надежда Сейкова/, “Аз никого не убивам“-постановка на н.а. на Русия Юрий Ерьомин-ДТ Стара Загора, “Новогодишна приказка“, “Мечока Пепо“- Габрово, Калманови вечери - опера Благоевград, “Кралят се забавлява“, “Декамерон“ - Велико Търново, Суперпродукцията „Ернани“, постановка на танците -Асен Гавраилов- Опера Бургас, „Швейцария, Швейцария“ в театър „Я. Купальи“ -Минск, Беларус и много други.

Сред творческите завоевания на Николов се открояват авторските му спектакли - „От начало до край“, “Дано намерим за мечтите си дом“, “Вундеркинд“, “Сребърни мечти“, “Неизпелени страсти“, “Повод за живот“, „Същественото е невидимо“, „Светлината зад прозореца“ и други.

Структура на дисертационния труд

Дисертационният труд е с историографски характер и е от типа теоретико-приложен. Разположен е в общ обем от 192 страници, състои се от увод, 6 раздела, /като в 3-ти раздел са обособени 3 глави, в 4-ти -10, в 6-ти -2/ и заключение. Има включени 4 приложения под формата на таблици, съдържащи подробен списък на: Балети, реализирани в Бургаската опера; Хореографи, поставяли в Бургаската опера; Балети, играни в Бургаската опера; Заглавия с танцови фрагменти - танци в опери, оперети, мюзикъли или цели балети играни в Бургас. Библиографията наброява общо 458 хронологично подредени източника: 90 книги; 171 статии и съобщения в регионалния печат; 18 статии в специализирания печат; 17 документални и видеозаписи; 43 програми от спектакли; 119 материали принадлежащи към Държавен архив - Бургас.

Авторефератът лаконично, но коректно и точно синтезира същността на изследваната и разработвана теза.

Докторантът има 7 публикации и 5 доклада по спецификата на дисертационния труд, изведени са и генерираните приноси моменти.

Описание и оценка на дисертационния труд

Въведението извежда на преден план личните мотиви на Росен Николов, провокирали появата на труда, уточнява и прецизира важните детайли, относно селекцията и подбора на материала, визира подхода и използваните методи - универсални - анализ, сравнение, обобщение, индукция, дедукция и частните - изследване, проучване на материали от Държавен архив-Бургас, архив на Бургаска опера, лични наблюдения и срещи. Във встъпителната част са експонирани целта на изследването: " .....*систематизиран и обоснован труд за началните стъпки, утвърждаването и развитието на балета в Бургас в неговия цялостен профил....*". Формулирани са и конкретните задачи: *да се дефинира уникалното за всеки един етап /любителски, самодеен, професионален/ от развитието на Балетното изкуство в Бургас; да се позиционират конкретните проблеми /свързани с липсата на образовани специалисти, мъже-*

балетисти, финансиране/; да се потърсят и изведат отличията и особеностите в репертоара, и в творческите експерименти на хореографите; да се извае облика на знаковите творци, с принос за оформянето и развитието на балета в Бургас; да станат достояние творческите им завоевания и находки, както по отношение на класическите решения, така и в сферата на експериментите чрез съвременните техники; да се направи паралел с извънстоличните балетни трупи и се изведе мястото и ролята на Бургаския балет по отношение на българското балетно изкуство.

Сравнителният анализ е благоприятен от вътрешното групиране на главите - постановки със сходна тематика; с едно и също заглавие, но тълкувани, интерпретирани и решени по различен начин; постановки за деца. По този начин се постига яснота и четливост на формата, конкретика в съдържанието.

Авторът прави важно уточнение относно танците в оперите, оперетите и мюзикълите, останали извън полезрението и обхвата на неговото изследване, като аргументира избора си с художествения факт, че в музикално-сценичните жанрове танците носят идейния и естетически отпечатък на режисьора, а не на хореографа и в този смисъл не може да се говори за авторски прочит и сценична транскрипция.

Чрез своята разработка Николов извършва огромна изследователска и откривателска, дейност встъпвайки коректно, от една страна на съществуващите до момента източници - отзиви, рецензии и обзорни статии в медиите, в частните и обществени архиви, аудио и видео записи, а от друга посредством личните си разговори, събрани спомени и интервюта с участници в постановките, а също така и чрез авторските си анализи на разглежданите за първи път в националното ни балетознание творби.

В първия въвеждащ раздел изследването се фокусира върху културните прояви в Бургас, датиращи от края на 19 век до първата половина на 20 век /литературни и музикални вечеринки, училищна дейност и танцови изпълнения в театрални представления/. Посочени са едни от значимите фактори, провокирали интереса към сценичните и танцувални проявления в Бургас през този начален етап, а именно "*... икономическите и социалните показатели, наред с географското местоположение на града...*".

Акцентирано е върху създаването на българската община през 1869 г., откриването на българско училище и църква /след разрешението на Великия везир/, които бележат началото на културното и просветно дело в Бургас.

Николов очертава картината на културните прояви в Бургас до освобождението, съсредоточени предимно в дейността на единственото българско училище, популяризиращо националните ни традиции и обичаи, паралелно с провеждането на светски празненства. Дадена е информация за първите учители - даскал Петко, поп Георги Стоянов Джелепов, Боян Керемидчиев, Теофана хаджи Дечева, които чрез своя възрожденски дух и неизчерпаема енергия разширяват количествените и качествени параметри на културните прояви в града.

Дисертантът изчерпателно и подробно изследва и очертава уникалното в картината на културната дейност /събития, личности/ обособявайки я в отделни направления: културно-просветна дейност, музикални прояви, музика в ресторанти, училищни опери и оперетки, хорони и музикални дружества, театрални опити, музикално-сценични прояви, обучение по модерен танц, гастроли на балетни артисти, школи по балет.

Бих искала да наблегна върху селектираните гастроли и театрални постановки съдържащи хореографии /Софийския театър "Основа" 1890 г./, както и върху музикално-сценичните спектакли представени от пътуващи трупи - 1901 г. , 1902 г. с включени в програмата танци, оперни и оперетни фрагменти, на цялостно представените оперни заглавия, всички те - благотворно повлияли върху интереса и задвижили развитието на музикално-театралното изкуство, а в частност и на танцувалното в Бургас. С важно значение са и документираните впечатляващи гастроли на наши и чужди балетни артисти през 30-те години на 20 век сред които блестят премиер-артистите на Софийска опера - Атанас Петров и Надя Винарова.

Проследено е и обучението по модни салонни танци, започнало по думите на дисертанта, *доста преди бургаската общественост да се запознае чрез гастролите на балетни изпълнители с професионалното танцово изкуство.* Любопитен е и факта, подчертан от

Николов, че Рахни Стоев и Паруш Костов /Пилето/ личности не свързани професионално с танцовото изкуство, са създателите на курс за модерен танц в Айтос през 1920 г. и през 1932 г. в Бургас.

Николов прави важно уточнение, че за разлика от школите по модни салонни танци, обучението в школите по балет започва значително по-късно /първоначално то е концентрирано само сред руското малцинство и частично в училищата/.¹ Встъпвайки върху архивните материали, кандидатът предава въодушевлението на гражданството в Бургас и надеждата, *че малките балетисти ще се превърнат в бъдещия ресурс от подготвени артисти за Бургаската самодейна опера*. Направена е и важна стратегическа констатация свързана с назрялата нужда от едно по-професионално отношение към самодейните балетни школи, доминирано от по-високите изисквания към художествено-творческия процес и дейността на културните домове.

Разработката във *втория си раздел* се фокусира върху създаването през 1955 г. на Самодейната опера в Бургас и представя нейната художествено-творческа дейност - платформа, репертоар, спектакли. Посредством направената селекция от Николов на документалните записки, дело на счетоводителя Васил Василев, е изведена подробна и автентична информация за нейното възникване, творчески и технологичен процес, проблемите и перипетиите, членовете на художествения съвет, отговорни за политиката и качеството на реализираните постановки, за творческите звена и артистичен състав. Съвсем логично, с оглед на обекта на изследване, поантата е върху решаването на проблема, свързан пряко с формирането на балетната трупа, *започваща от нулата*. Коректно са визирани имената на артистите от балета /солисти и ансамбъл/ формирали първата балетна самодейна трупа създадена през 1956 г. Уловена е и претворена атмосферата на творчески кипеж, уникалното за всеки един от изпълнителите. Анализирайки автентичните материали, завещани от Василев, дисертантът извежда: " ... *Ще минат десетилетия докато ансамбълът се превърне в единно действащо лице, което ще доведе след себе си и следващото предизвикателство – унифициране на индивидуалностите. Така едното е за сметка на другото – повишеното танцово майсторство унифицира индивидуалните излъчвания...*". От тази гледна точка Николов набляга върху важното значение на курса за подготовка на балерини и балетисти, проведен през 1957 г. към Самодейната опера, чрез който трупата попълва състава си с още 18 артиста и по този начин прави възможна реализацията на първата балетна постановка в Бургас през 1958 г. - спектакълът "Съперници" по музика на Хертел.² Отново встъпвайки върху документираното от Василев, дисертантът достига до извода, *че липсата на щат е съществена пречка за изграждането на професионална трупа. Единственият балет, поставен в Бургаската самодейна опера до нейното одържавяване се ражда само и единствено благодарение на и всеотдайността на изпълнителите и огромния ентузиазъм на Дора Вариева*, чиято творческа дейност е разгледана подробно като ръководител, балетен артист и хореограф в множеството оперни и оперетни постановки.

Трети раздел представя класическия балетен репертоар в Бургаска опера след одържавяването ѝ през 1972 г., и ролята му на катализатор и ключов фактор за повишаване квалификацията на балетното звено. Изследвани са формирането на балетната трупа и

---

¹ Двете самодейни балетни школи в Бургас - при Дома на транспортните работници, с ръководител Христина Кирова /по-късно Мария Аврамова/ и Детската балетна школа при Градския народен съвет с ръководител Дора Вариева се оформят едва през 50-те години на 20 век.

² Хореографията, повлияна от постановката в Стара Загора отбелязва Николов, е дело на Дора Вариева, изявяваща се и в главната роля, а диригент е Стефан Лалчев.

Място е отредено и на участващите балетни артисти: Христина Савова, Виолета Пенчева, Калчо Нанев, Стоян Грънчаров, Валентина Михайлова.

комплектоването на артистичния състав, изведени са проблемите свързани с кадровите промени и политика, очертани са трудностите съпътстващи творческия процес, пряко произтичащи от редуцирането на съставите, нивото на спектаклите, творческата инвенция на постановчиците. Проследено е израстването на балерините и балетистите в техническо и художествено отношение, преминаващо от обучението в местните балетни школи до специализираното балетно образование в Държавно хореографско училище-София. Подчертано е значението на контакта и професионалната работа с хореографи и педагози завършили в Русия.

Акцентирано е върху опита на балетните ръководители и стремежа им да издигнат нивото на трупата чрез широкото застъпване на класическия балетен репертоар /интегрални заглавия или фрагменти/ и трудния за шлифовка класически танц, паралелно с естетическата цел- артистите и публиката да се потопят в "по-високите" материи на танцовото изкуство, да усетят въздействието на тяхната красота, поетика и атрактивност.

Раздел три съдържа 3 четливо и логически аргументирани глави. *Първа глава* е посветена на многоактните класически балети - "Лебедово езеро", "Лешникотрошачката", "Дон Кихот", "Жизел", "Спящата красавица", "Баядерка", "Копелия", "Съперници", "Шопениана", "Пахита". Във *втора глава* място е отделено на балети, приобщаващи към класическия репертоар - "Копелия", "Куклената фея", "Пепеляшка", "Съперници", а в *трета* на едноактните балети от класическия репертоар - "Шопениана", GRAND PAS от балета „ПАХИТА“. За всяка една от творбите дисертантът дава изчерпателни сведения, свързани със световната премиера, последващи постановки, за техните сценични транскрипции и трансформации в столицата, страната и съответно на сцената в Бургас. Очертан е творческия профил на хореографите Люба Колчакова, Павлина Иванова, Петър Луканов, Хикмет Мехмедов, Любов Фоминих, Веса Тонова, като е направен пространствен анализ на техните, включително нови авторски прочити. Широко отразени са превъплъщения на балетните артисти, творческите им сполуки и завоевания. От тази гледна точка дисертантът извлича есенциалното по отношение на художествения прочит, времевата компонента, диференциацията - столица - извънстолични театри.

Бих определила този раздел като *приносен* както и направените важни изводи относно периодизацията и уникалната художествена специфика на балетното изкуство в Бургас: *"...Отличително качество на класическия балетен репертоар в Бургас е, че хронологията на появата му на бургаска сцена се отличава от хронологията на възникването му в Европа, както и от появата му в София. Все пак прави впечатление, че постановките на класически балети са в два периода от развитието на бургаския балет:*

1. При създаването на балетната трупа към Държавна опера - Бургас, когато ангажираните балетмайстори-Люба Колчакова и Павлина Иванова – се стремят да повишат нивото на техническа подготвеност на балетните артисти;

2. В края на отминалото и началото на новото столетие, когато трупата е вече достатъчно добре окомплектована и може да си позволи да се сравнява с другите балетни трупи в България....".

В четвърти раздел, приемам като приносна, пространствено и детайлно проследената художествена дейност на балетната трупа към Държавна опера-Бургас, ситуирана и анализирана през призмата на стилистиката и лексиката на съвременната хореография, на актуалните танцови тенденции. Позиционирани са обективните обстоятелства /късното създаване на Бургарския балет и отдалечеността на града от столицата/ основна предпоставка за танцовите експерименти, с проявления най-вече по посока на модерния танц и свободната пластика. Дисертантът определя тези експерименти като "по-плавни" и по-малко забележими и открива същностната причина в руското образование на хореографите и класическата школовка на балетните артисти. Правейки обзорен преглед върху балетното изкуство в Бургас, Николов обобщава - *"... през последните 40 години в репертоара на Бургаската опера преобладаващи са балетите със съвременна хореография, като се аргументира с твърденията: всеки хореограф третира своето произведение като „съременно“, използвайки пластика, различна от*

класическия танц; по-лесно се прикриват дефекти и недоученост, когато те не се показват в класическия танц; хореографът се опира конкретно върху индивидуалните качества на изпълнителя и така може по-добре да изяви неговите дадености. Дисертантът се спира и на въпроса за стилистиката и лексиката на тази „съвременна хореография“ по негови думи авторска смес от различни хореографски стилове, набляга върху ориентацията и засилващата се тенденция към поставянето на едноактни балети, на отделни миниатюри, мозаечно и тематично вплетени в безсюжетен едноактен балет.

Включените глави - 4,5,6,7 в третия раздел са посветени на знакови хореографи и техни значими едноактни спектакли, градивно и качествено повлияли, стилово и жанрово обогатили не само балетното изкуство в Бургас. Сред тях са:

Димо Врубел с постановките му на "Шехеразада", "Рапсодия в синьо", "Виенска любов" или "Щраусиана", Бахчисарайски фонтан";

Павлина Иванова и спектаклите ѝ на "Кармен", "Създаването", "На мира в света", "Космос от любов";

Петър Луканов и хореографията му на "Тривърхата шапка" /поставян два пъти в различни редакции/, "Вечер на съвременния балет", състоящ се от 3 части, /любопитно е, че за първи път официално в заглавието се вплита съвременен, случва се през 1983 г./, "Фолк - джаз и още нещо" /отново решен в три части/;

Хикмет Мехмедов, свързал трайно житейския си и творчески път в продължение на 20 години с балета на Бургаска опера като ръководител и хореограф със съвременно мислене и светоусещане, търсещ нови жанрови форми и проявления, включително и в класическите образци. Място е отделено на ярко впечатляващите му постановки: световната премиера на многоактния рок балет "Ангели през ада", на едноактните "Нунча" /с участието на примабалерината Красимира Колдамова, автор и на либретната основа/, "Валсът" и "Болеро", "Любовна магия", "Пролетно тайнство", както и балетните миниатюри, включени в общи концерти или обединени по няколко и показвани в един спектакъл сред които "Саломе", "Романтично", "Паяци", "Наровете на любовта".

Бих искала да наблегна върху използваните и цитирани материали от балетната ни критика относно тълкуването, визията, превъплъщението, сценичните решения, оформлението и творческите находки, вещи селектирани, аналитично разработени и органично вплетени в общата картина от дисертанта /безспорно негова заслуга/, чрез които придобиваме многопластова, жива представа за визията и атмосферата, за темпоритъма, динамиката, тематичния и идеен кръг, за посланията на спектаклите, сътворени от по-горе визираните хореографи.

Осма глава е много специална и съкровена, инспирирана е и претворява архетипната тема за образа на твореца. Считаю аналитичните материали върху откритата нова версия на танцовата драма "Нестинарка" /либрето и хореография Павлина Иванова/, световната премиера на балета "Моцарт и Салиери" /хореограф Павлина Иванова/ за първи път обект на изследване в специализираната ни литература, за едни от значимите приноси на дисертационния труд. Изследвайки новата версия на "Нестинарка" от Павлина Иванова, Николов прави сравнителен анализ между нейната трактовка и първообраза на либретото от Хрисан Цанков, прилага съдържанието и извежда съществените отлики и находки по отношение на сюжета, фабулата, драматургичните линии, конфликтите, мотивацията и взаимовръзките между героите. В авторския прочит на балета "Моцарт и Салиери" от Павлина Иванова дисертантът акцентира върху лайттемата за твореца и творчеството, достигащо чрез музиката до Космическите висини и измерения, до Божествената хармония. Анализите са обогатени и допълнени със сведения за двете постановки на Павлина Иванова, за хореографското ѝ тълкуване и сценична транскрипция по посока на възвишеното, за сценографските и костюмографски решения, за превъплъщението и постиженията на балетните артисти.

Още един балет чиято световна премиера е на Бургаска сцена, но с различна ценностна парадигма и творческа позиция, своеобразен контрапункт на възвишените търсения от Павлина Иванова, е анализиран в главата и приносен за труда - "Една нощ в Париж" с хореограф Хикмет Мехмедов. Балетният спектакъл с главен персонаж Творението разглежда идеята за твореца, но по посока на "обратния прочит" и се определя от Николов от една страна като индикация за

смяна в поколенията, а от друга като естетически вододел, носещ драстична промяна във възприятията за творчество-нетворчество; нормално-анормално.

Девета глава си поставя за цел да изведе субективните хореографски виждания и естетически пристрастия на Павлина Иванова и Хикмет Мехмедов в балетните спектакли на "Ромео и Жулиета". Експонирани са идейните и смислови ориентири, водещи за двамата хореографи, както и съществените различия по отношение на сюжетното развитие, промяната във фабулата, тълкуването и интерпретацията, стилистичните и лексикални похвати. " ..... *За разлика от постановката на Павлина Иванова, съсредоточена върху драматичната съдба на двамата млади, според изследването на Николов, при Мехмедов акцентът е върху иначе често смятаня за епизодичен образ – патер Лоренцо. Хореографът включва и допълнителна сцена – изтезанията над патер Лоренцо (респективно над вярата въобще), след като вече е предал сънотворното на Жулиета. В смъртта си Ромео и Жулиета се присъединяват към вече мъртвия патер Лоренцо, изграждайки пантеон на загиналите в името на вярата и любовта. Насилието над вярата, над свободния избор е една от често прозиращите теми в постановките на Хикмет Мехмедов. Това именно е откритието и в прочита на „Ромео и Жулиета“ на Мехмедов...."*

Четвъртият раздел завършва с балетни постановки за деца, разгледани в *глава 10*. Николов достига до констатацията, че балетите за деца са рядкост, въпреки необходимостта от приобщаване на детската публика към магията на театъра и градивната посока на естетическото й възпитание. В контекста на казаното, той подчертава и извежда на преден план нуждата от трайното присъствие в балетния репертоар на заглавия, адресирани към детската аудитория със стойностни идейни и морално-етични послания.

Ще подчертая, че тези изводи на дисертанта и неговата отговорна позиция са особено актуални и в настоящата ни духовна среда и театрална ситуация.

Бих определила изследванията и анализите, дело на Николов на балетите с типично детска тематика "Пепеляшка", "Доктор Охболи", "Чиполино", "Ян Бибиян", "Куклената фея", "Тривърхата шапка" /някои от тях изиграни в различни редакции/, "Лешникотрошачката" като *приносни*.

Всички тези аналитични материали заедно с другите приноси авторски разработки на Николов визирани в предишните раздели могат да послужат като добра основа или възможна отправна точка за хореографите и за артистите в бъдещата им работа.

Пети раздел се спира върху художествената концепция и дейността на съвременните танцови формации с недържавно финансиране, *изцяло*, по думите на дисертанта, *ориентирани към съвременната хореография*. Като ръководител и хореограф на една от двете школи в Бургас, познаващ на дълбинно ниво проблемите, Николов набелязва положителните тенденции в репертоарната политика и творческите търсения, правейки паралелна съпоставка с държавно финансираня балет и ограниченията, наложени от официалната културна политика на държавните институти при избора на заглавия. Изведени са трудностите съпътстващи самофинансирането и оцеляването на тези формации. Акцентът е поставен върху: свободата /запазената творческа марка/ на самофинансиращите се формации; смелите и атрактивни експерименти посредством пренасочването от една техника в друга, включително и по-малко познати като буто-танц; балансирането между познатото и откривателството; обяснимо преобладаващия развлекателен характер на балетните спектакли, с водеща цел оцеляване.

Специално място е отделено на двете танцови формации - "Танц студио R", и "Дюн"³ на дейността им обвързана почти изцяло с новите, експериментални търсения, качествената

---

³ Танцовата формация "Танц студио R" е създадена в годината на одържавяването на Бургаския балет през 1972 г., поета е от Николов като ръководител и хореограф през 1982 г., с когото през същата година печели златен медал на Републиканския фестивал.

Танцовата формация "Дюн" е открита през 1986 г. от Петя Стойкова.

подготовка и обучение на младите балетисти, захранващи в проекция по правило трупата на Бургаския балет.

В този раздел е налице и безспорния *практически принос* на кандидата за създаването и развитието съвременното танцово изкуство в Бургас.

Шести раздел е разпределен в две глави. *11 глава* разглежда обективните предпоставки, довели до необходимостта от професионално обучение на балетни артисти в Бургас. Проследен е сложния процес, стъпките, конкретните действия през които преминават Павлина Иванова, Росен Методиев, за да се увенчаят с успех дългогодишните им усилия и през 2002 г. към НУМСИ "Проф. Панчо Владигеров" да бъде създаден балетен клас. Дадена е важна информация за структурата и спецификата на учебния процес, направена е оценка по отношение нивото на обучение за която най-ярко доказателство са успехите и реализацията на първите възпитаници: Стоян Фъртунов премиер-солист на Русенския балет, Георги Банчев част от балетната трупа на Софийска опера, Стефан Типиков, Елена Димитрова, Ива Овчарова, Иванина Иванова и др. вляли се органично и много успешно в Бургаския балет.

Акцентирам върху *приносната дейност* на Николов за създаването на първия балетен клас през 2002 г. към НУМСИ "Проф. Панчо Владигеров".

12 глава е посветена на артистите творили най-дълго през различните етапи от развитието на Бургаския балет и допринесли за изграждането и оформянето на художествено-естетическия му статус и специфичен артистичен облик. Място е отредено на изпълнители на централни партии, на второстепенни роли, на участници в ансамбъла сред които: Галина Калчева, Григор Роглев, Даниел Тичков, Добриня Бахова, Лилия Бисерова и др., всички те представени посредством житейските им и творчески биографии.

Заключението е своеобразна рекапитулация на анализите, изводите и находките в дисертационната разработка. *"..... Изграждането и възпитанието на интересни артисти посредством нов, нестандартен танцов репертоар е и големият принос на бургаския балет - обобщава Николов. Всъщност винаги е съществувала тази взаимовръзка – добрите артисти позволяват реализации на разножанров репертоар, а самите артисти израстват чрез новия репертоар, понякога и специално предвиден за техния натюрел. Чрез балетния репертоар и нивото на ангажираните артисти, бургаският балет се нарежда редом с другите извънстолични трупи в България, а в последните години дори изпреварва някои от тях...."*

Приноси

Като обобщавам казаното дотук считам, че дисертационният труд отговаря на изискванията за характера на научните приноси: новост за науката, обогатяване на съществуващите знания и приложението им в теорията и практиката.

Между приносните моменти на разработката, бих искала да открия:

- *направеното първо цялостно и детайлно изследване на балета на Бургаска опера;*
- *издирените, сканирани и публикувани в библиографията източници от местния печат, съдържащи отзиви, съобщения и рецензии за балета на Бургаската опера и осмислени за първи път от дисертанта в техния цялостен вид;*
- *представените чрез издирените документи и анализирани от дисертанта подробно /по сцени и картини/ напълно непроучени от балетознанието ни: нов прочит на танцовата драма „Нестинарка“ и непознатата творба „Моцарт и Салиери“ /хореограф Павлина Иванова; както и „Една нощ в Париж“ /хореограф Хикмет Мехмедов/;*
- *разглеждането и съпоставянето на класическия балетен репертоар спрямо световната му премиера, постановките в София, появата и промените на Бургаска сцена;*
- *анализът на съвременния репертоар от гледна точка на неговата самобитност, както и заглавията поставени за първи път в Бургас -уникални за страната;*
- *направеният опит за цялостно представяне на солистите от Бургаския балет, с включени биографични данни и таблици с подробен списък на сценичните им превъплъщения;*

- *изследваната и описана за първи път история на балетните паралелки в НУМСИ-Бургас;*
- *направените за първи път съпоставки между историческото развитие на балетните трупи в София и в извънстоличните театри, спрямо развитието на балетното изкуство в Бургас*

Заклучение

Дисертационният труд *“Развитие на балетното изкуство в Бургас”* е респектираща научна разработка със своята водеща цел, задачи, изследователски обхват и постигнати резултати, създаден с вещо познание и компетенция, с обич, респект и отговорност към миналото, настоящето и бъдещето на балетното изкуство в Бургас. Разработката е един красив човешки и художествен реверанс към всички балетни артисти свързали житейското си и творческо битие с Бургас, отдали безусловно своята енергия, вдъхновение, духовна сила, и сътворили по един изящен и неподвластен на Времето начи балетната летопис на Бургас и в частност на българското балетно изкуство.

Въз основа на всичко изложено дотук, давам своята положителна оценка на дисертационния труд на Росен Николов и предлагам на членовете на уважаемото научно жури да му присъдят научната и образователна степен "доктор" по научна специалност „Музикознание и музикално изкуство”, професионално направление 8.3 „Музикално и танцово изкуство”.

20.04.2021 г.

проф. д-р Виолета Горчева